

8. Severoamerické jazyky

10/5/06

1. Jazyková diverzita^{1,2}

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/1/11/Langs_N.Amer_Deutsch.png

¹ AB Alberta, AL Alabama, AK Alaska, AR Arkansas, AZ Arizona, BC British Columbia, CA California, CO Colorado, CT Connecticut, DE Delaware, FL Florida, GA Georgia, IA Iowa, ID Idaho, IL Illinois, IN Indiana, KS Kansas, KY Kentucky, LA Louisiana, MA Massachusetts, MB Manitoba, MD Maryland, ME Maine, MI Michigan, MN Minnesota, MO Missouri, MS Mississippi, MT Montana, NB New Brunswick, NC North Carolina, ND North Dakota, NE Nebraska, NH New Hampshire, NJ New Jersey, NL Newfoundland & Labrador, NM New Mexico, NS Nova Scotia, NT Northwest Territories, NU Nunavut, NV Nevada, NY New York, OH Ohio, OK Oklahoma, ON Ontario, OR Oregon, PA Pennsylvania, PE Prince Edward Island, QC Quebec, RI Rhode Island, SC South Carolina, SD South Dakota, SK Saskatchewan, TN Tennessee, TX Texas, UT Utah, VA Virginia, VT Vermont, WA Washington, WI Wisconsin, WV West Virginia, WY Wyoming, YT Yukon

² † zaniklý, * 1-10 mluvčích, tučně = více než tisíc mluvčích

A. Arctic

- z. a s. pobřeží Aljašky (AK), s. Yukon Territory (YT), s. Northwestern Territories (NT), větš. NU, s. Quebec (QC), s. Labrador

1. eskymácko-aleutské *Eskimo-Aleut*

B. Subarctic

- vnitrozemí Aljašky (AK), větš. Yukon Territory (YT), větš. Northwestern Territories (NT), s. BC, s. AB, s. SK, větš. MB, sv. MN, s. ON, stř. QC, sv. ME, NB, NS, PE, větš. NL

1. algonkinské *Algonquian*

2. na-denské *Na-Dene*

C. Northwestern Coast

- pobřeží jv. Aljašky (AK), Britské Kolumbie (BC), Washingtonu (WA) a Oregonu (OR) s malými přesahy do s. Kalifornie (CA)
- cca. 46 jazyků, 12 genealogických skupin

1. na-denské *Na-Dene* (7 z 39L)

2. HAIDA*

3. tsimšianské *Tsimshianic* (2L)

4. wakašské *Wakashan* (6L)

5. čimakuské* *Chimakuan* (2L)

6. sališské *Salishan* (16 z 23L)

7. činuuské* *Chinookan* (3L)

8. alsejské† – cca. 1940 *Alsean* (2L)

9. SIUUSLAW† – cca. 1970

10. kalapuyské† – cca. 1950 *Kayapuan* (3L)

11. kuské† – 1972 *Coosan* (2L)

12. TAKELMA† – cca. 1940

D. Plateau

- j. BC, v. WA, stf. a s. OR, s. ID, z. MT

E. California

- Kalifornie (CA) bez jv. části
- xxx jazyků, 20 genealogických skupin

1. **na-denské** *Na-Dene* (3 z 39L)
2. **alžské** *Algie* ()
3. **KAROK***
4. **šastské**† *Shastan* – cca. 2000 (4L)
5. **KLAMATH-MODOC***
6. **CHIMIRIKO**† – cca. 1930
7. **wintuské*** *Wintuan* (4L)
8. **YANA**† – cca. 1940
9. **palaijnihské*** *Palaijnihan* (2L)
10. **maiduské**† – cca. 1990 *Maiduan* (4L)
11. **YUKI**† – cca. 1990
12. **pomoské*** *Pomoan* (7L)
13. **WASHO***
14. **WAPPO**† – 1990
15. **utijské=miwosko-kostanoské*** *Utian=Miwok-Costanoan* (12L)
16. **yokutské** *Uto-Aztecan* ()
17. **ESSELEN**† – 19c
18. **SALINAN**† – cca. 1960
19. **čumašské** *Chumashan* ()
20. **juto-aztécké** *Uto-Aztecan* ()
21. **yumsko-kočimiské** *Yuman-Cochimi* ()

F. Great Basin

- jv. OR, jv. CA, j. ID, NV, UT, z. a stf. CO, jz. WY

G. Pueblo Southwest

- AZ, NM s přesahy do s. Mexika

H. Plains

- j. AB, j. SK, jz. MB; stf. a v. MT, ND, sv. WY, větš. MN, z. WI, SD, v. CO, NE, KS, IA, z. MO, OK, sz. AR, větš. TX

I. Northeast

- j. ON, j. QC; v. WI, v. MO, IL, IN, MI, OH, j. KY, s. WV, PA, MD, DE, NJ, NY, MA, CT, RI, VT, NH

J. Southeast

- v. TX, LA, AR, TN, j. KY, j. WV, MS, AL, FL, GA, SC, NC, z. VA

3. Lingvistická demografie: současná situace

Tab. 1: Živé jazyky

RODINA/IZOLÁT	#L		#L ^{ZIVÉ}		#S
	Mithun	Eth15	Mithun	Eth15	
alžské	29	44			
eskymácko-aleutské (SAm)	4	9+2	4		
na-denské	39	45		-1	
sališské	23	27			
juto-aztécké (SAm)	31xx	xx			
siuxsko-katawbské	15	17		12	32.400
irokézské	11	11	7	7	18.900
muskodžiské	6	6		6	15.300
ZUNI	1	1	1	1	8.000
KERES	1	2	1	2	7.900
kiowsko-tanoské	6	6		5	6.200
sahaptinské	2	5		5	3.450
yumsko-kočimiské (SAm)	xxx	6		6	3.300
tsimšianské	2	3		3	1.900
wakašské	6	5		4	760
yokutské	3	1	1	1	78
činuuské	3	2	1	1	69
kaddoské	5	5	4	4	68
HAIDA	1	2	1	2	55
pomoské	7	7		4	53
utijské	12	10		5	27
palaihnihské	2	2		2	13
KUTENAI	1	1	1	1	12
čimakuské	2	2	1	1	10
KAROK	1	1	1	1	10
WASHO	1	1	1	1	10
YUCHI	1	1	1	1	10
wintuské	4	1		1	5
maiduské	4	4		3	5
KLAMATH-MODOC	1	1	1	1	1
30 skupin					

Tab. 2: Zaniklé jazyky

RODINA/IZOLÁT	#L		#L ^{ZIVÉ}		#S
	Mithun	Eth15	Mithun	Eth15	
čumašské	6	7	0	0	0
šastské	2-4	1	1	0	0
kalapuyské	3	1	0	1	0
komekrudské	3	-	0	-	0
kuské	2	1	0	1	0
ADAI	1	-	0	-	0
ALSEA	1	1	0	0	0
ATAKAPA	1	1	0	0	0
BEOTHUK	1	1	0	0	0
CAYUSE	1	-	0	-	0
CHIMARIKO	1	1	0	0	0
CHITIMACHA	1	1	0	0	0
COAHUILTECO	1	-	0	-	0
COTONAME	1	-	0	-	0
ESSELEN	1	1	0	0	0
KARANKAWA	1	-	0	-	0
MOLALA	1	1	0	0	0
NATCHEZ	1	1	0	0	0
SALINAN	1	1	0	0	0
SIUSLAW	1	1	0	0	0
TAKELMA	1	1	0	0	0
TIMUCUA	1	-	0	-	0
TONKAWA	1	1	0	0	0
TUNIKA	1	1	0	0	0
WAPPO	1	1	1	0	0
YANA	1	1	0	0	0
YUKI	1	1	0	0	0
26 skupin	38	25	2	1	0

3. Genealogická klasifikace

Tab. 2: Nezaniklé izoláty (9 skupin; vitální jazyky = tučně)

JAZYK	POZNÁMKY
HAIDA	55 (1995) z E1.7k; z. BC: Queen Charlotte Is. (40 z E1.6k), j. AK: j. Prince Edward Is. (15 z E600); Eth. dělí na 2 jazyky
KAROK	10 (1997) z E1.9k; sz. CA
KERES	7.9k (1980) z E11.5k; stf. NM; Eth. dělí na 2 jazyky
KLAMATH	1 (1998) z E2k; j. OR; dial. MODOC
KUTENAI	12 (2002); jv. BC (6), s. ID, MT: Flathead Rv. (6)
WAPPO	E15 zaniklý, E50; s. CA
WASHO	10 (2002) z E1.5k; hranice stf. CA – z. NV: okolí Lake Tahoe
YUCHI	10-12 (1997) z E1.5k; stf. OK
ZUNI	8k – 9.6k (2000); pueblo Zuni v z. NM

Tab. 3: Známé zaniklé jazykové rodiny a izoláty (23 skupin)

RODINA/JAZYK	POZNÁMKY
ADAI	†19c; Louisiana; chybí gram. popis
ALSEA	†20c (cca. 1940); stf. Oregon, pobřeží; dial. YAQUINA někdy považován za samostatný jazyk
ATAKAPA	†20c (cca. 1900); pobřeží Mexického zálivu, Louisiana – v. Texas
BOETHUK	†19c (1829); Newfoundland; chybí gram. popis
CAYUSE	†20c (1930); sv. Oregon, jv. Washington; chybí gram. popis
CHIMARIKO	†20c (cca. 1930); sz. Kalifornie
CHITIMACHA	†20c (cca. 1940); j. Louisiana
COAHUILTECO	†18c; j. Texas, sv. Mexiko
comecrudské	†19c; j. Texas; COMECRUDE – GARZA – MAMULIQUE
COTONAME	†19c; j. Texas
ESSELEN	†19c; stf. Kalifornie
kalapuyké	†20c (1950); 3 dial. kontinua: s., stf. = SANTIAM, j. = YONKALLA
KARANKAWA	†19c (1858); jv. Texas, pobřeží
MOLALA	†20c (1958); stf. Oregon
NATCHEZ	†20c (cca. 1930); jz. Mississippi
SALINAN	†20c (cca. 1960); stf. Kalifornie
SIUSLAW	†20c (cca. 1970); j. Oregon, pobřeží
TAKELMA	†20c (19xx); jz. Oregon, vnitrozemí
TIMUCUA	†18c; s. Florida, jv. Georgia; 1. zdokumentovaný jazyk S. Ameriky (16c)
TONKAWA	†20c (cca. 1930); v. Texas, Oklahoma (90 etn. Tonkawů)
TUNICA	†20c (cca. 1940); Mississippi, Louisiana
YANA	†20c (1. pol.); s. Kalifornie
YUKI	†20c (konec); s. Kalifornie

Penutijská hypotéza *Penutian*

např. <http://en.wikipedia.org/wiki/Penutian>

- < *pen* „dva“ v maidu-ských, wintu-ských a yokutských + *uti* „dvě“ v utských jazycích
- Gatschet 1877: mutsu-ské (dnes UTIJSKÉ) = miwokské + costano-ské
- Dixon & Kroeber 1903/1913: PENUTIJSKÉ (dnes jádrové/kalifornské p.) = maidu-ské + utijské + wintu-ské + yokutské
- Sapir 1916: penutijské = kalifornské p. + OREGONSKÉ p. (= kooské + siuslaw + takelma); později přidává kalapujské + elsejské do oregonské větve
- Sapir 1921: přidává 2 větve, činukské + tsimšijské
- Sapir 1929: přidává další 2 větve už i ve stf. Americe

- 1 California Penutian
- 2 Oregon Penutian
- 3 Chinookan
- 4 Tsimshianic
- 5 Plateau Penutian
- 6 Mexican Penutian

Hokská hypotéza *Hokan*

např. <http://en.wikipedia.org/wiki/Hokan>

Penutijské jazyky